

УДК 339.561

Гаврилюк О. М.,

gavrulykoleh@gmail.com, ORCID ID: 0009-0007-9254-5073,

здобувач, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО АГРАРНОГО ЕКСПОРТУ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ

***Анотація.** Відомо, що аграрний експорт відображає сформованість системи як внутрішніх економічних відносин, так і зовнішніх зв'язків. В аграрному експорті концентруються важливі ресурсні, економічні, соціальні та інші конкурентні переваги країни. У статті наголошено на численних перевагах країни завдяки налагодженню та розвитку аграрного експорту. Виділено роль аграрного експорту для економіки України в умовах викликів сучасності. В Україні експортна діяльність підприємств аграрного сектору економіки відбувається в умовах війни, що критично змінює механізми організації та розвитку такої діяльності. Відповідно наукові дослідження мають бути спрямовані на розробку методичних основ, за яких можна досягти високої ефективності організації та розвитку таких механізмів. Обґрунтовано концептуальні характеристики механізмів розвитку вітчизняного аграрного експорту в умовах викликів сучасності, де виділено базові елементи у побудові системи управління експортною діяльністю. Запропоновано при розробленні та реалізації механізмів розвитку вітчизняного аграрного експорту головну увагу приділяти суб'єктному складу та досягненню інтересів кожного з них. Особливо виділено базові положення механізмів розвитку вітчизняного аграрного експорту в міру специфіки світової біржової торгівлі аграрної продукції, організаційно-економічного та техніко-технологічного забезпечення інфраструктурного розвитку, інформаційно-аналітичної підтримки зовнішньоторговельних відносин, налагодження фінансово-кредитних відносин, функціонування державно-регуляторної системи управління експортною діяльністю. Зазначено, що механізми розвитку аграрного експорту в конкретних сучасних умовах мають розроблятися з урахуванням якісного одночасного застосування політики імпортозаміщення та її взаємодоповнення з політикою стимулювання експортної діяльності.*

Ключові слова: аграрний експорт, аграрний сектор економіки, аграрна продукція, експортна діяльність, аграрні підприємства.

Gavrulyk O. M.,

gavrulykoleh@gmail.com, ORCID ID: 0009-0007-9254-5073,

Postgraduate, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

MECHANISMS OF THE DEVELOPMENT OF DOMESTIC AGRICULTURAL EXPORT IN THE CONDITIONS OF CHALLENGES OF THE MODERN TIME

***Abstract.** It is known that agricultural exports reflect the formation of the system of both internal economic relations and external relations. Important resource, economic, social and other competitive advantages of the country are concentrated in agricultural exports. The article emphasizes the numerous advantages of the country thanks to the establishment and development of agricultural exports. The role of agricultural export for the economy of Ukraine in the conditions of modern challenges is highlighted. In Ukraine, the export activity of enterprises in the agrarian sector of the economy takes place in the conditions of war, which critically changes the mechanisms of organization and development of such activity. Accordingly, scientific research should be directed to the development of methodical foundations, by which it is possible to achieve high efficiency of the organization and development of such mechanisms. The conceptual characteristics of the mechanisms of domestic agricultural export development in the conditions of modern challenges are substantiated, where the basic elements in the construction of the export activity management system are highlighted. It is suggested that when developing and implementing mechanisms for the development of domestic agrarian exports, the main attention should be paid to the composition of subjects and the achievement of the interests of each of them. The basic provisions of mechanisms for the development of domestic agrarian exports in accordance with the specifics of the world exchange trade of agrarian products, organizational-economic and technical-technological support of infrastructure development, information and analytical support of foreign trade*

relations, establishment of financial and credit relations, functioning of the state-regulatory system for managing export activities are separately highlighted. It was noted that the mechanisms of agricultural export development in specific modern conditions should be developed taking into account the qualitative simultaneous application of the policy of import substitution and its complementarity with the policy of stimulating export activity.

Key words: agrarian export, agrarian sector of the economy, agrarian products, export activity, agrarian enterprises.

JEL Classification: F10, F40, Q13, Q18

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-76-15>

Постановка проблеми. В умовах викликів сучасності прогресуюча глобалізація робить усі країни залежними від світових ринків товарів, що формує нові вимоги до експортної діяльності. Не дивно, що від успіхів у розвитку експортної діяльності залежать нині і темпи, і характер розвитку більшості країн. Тут варто виділити вагому роль аграрного сектору, завдання якого - забезпечити продовольчі потреби, а також наповнити економіку валютними надходженнями. Для України аграрний експорт відіграє вагому роль у формуванні зовнішньоторговельного балансу та підтримці стабільності національної валюти, але в умовах викликів сучасності вимагається переформатувати підходи до налагодження експортної діяльності в аграрному секторі національної економіки.

Відомо, що аграрний експорт відображає сформованість системи як внутрішніх економічних відносин, так і зовнішніх зв'язків. В аграрному експорті концентруються важливі ресурсні, економічні, соціальні та інші конкурентні переваги країни. Тому передумови подолання кризових явищ в українській економіці безпосередньо пов'язані з більш ефективним використанням експортного потенціалу аграрного сектору, оптимальною диверсифікацією вектору зовнішньоекономічних зв'язків та інтеграцією сільськогосподарських підприємств у світові ринкові тенденції. Це є одним із ключових стратегічних чинників економічного та соціального розвитку нашої країни, зміни її конкурентного статусу як суспільства, що трансформується та поступово просувається до стандартів розвинутих країн.

В умовах викликів сучасності аграрний експорт України повинен розвиватися в міру чіткої стратегії та засобів (інструментів) її реалізації, вирішення важливих завдань у забезпеченні конкурентоспроможності аграрної продукції на світовому ринку і для цього важливо сформувати методичну базу, в якій буде закладена широка інформаційна база для підготовки управлінських рішень у досягненні очікуваних результатів.

Відзначимо, що механізми розвитку аграрного експорту в конкретних сучасних умовах мають розроблятися з урахуванням якісного одночасного застосування політики імпортозаміщення та її комплементарності з політикою стимулювання експортної діяльності вітчизняних аграріїв. Політики імпортозаміщення та стимулювання експорту аграрної продукції прийнято вважати суперечливими та взаємовиключними, і, як правило, їх подають як

альтернативні стратегії розвитку торговельних відносин. Однак зростає розуміння того, що імпортозаміщення та стимулювання експорту аграрної продукції не є взаємовиключними альтернативами, а радше доповнюють одна одну і що моделі стимулювання експорту аграрної продукції можуть ефективно працювати в умовах значної трансформації зовнішньоторговельних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження аграрного сектору економіки є об'єктом багатьох наукових праць, у яких значна увага приділяється питанням організації експортоорієнтованої діяльності, що включають процеси постачання агропродовольчої продукції на зовнішні ринки, підготовки відповідної ринкової інфраструктури, налагодження зовнішніх партнерських відносин із іноземними представниками логістичних та торговельних підприємств. Загалом розвиток вітчизняного аграрного експорту охоплює досить значну кількість операцій і для досягнення очікуваних результатів повинен бути розроблений відповідний управлінський механізм із урахуванням сучасних реальних викликів.

Означені питання вивчаються у низці праць вітчизняних науковців, серед яких варто виділити таких, як І. Безп'ята [1, с. 16-25], А. Брояка [2, с. 14-20], Т. Васильців [3, с. 90-101; 11, с. 855-864], Р. Лупак [3, с. 90-101; 11, с. 855-864], Н. Юрків [3, с. 90-101], А. Гречко [4, с. 146-155], І. Кицюк, І. Фіщук [5, с. 41-45], Н. Пітель [6, с. 25-34], А. Прошалікіна, Т. Петренко [7, с. 22-26], М. Рахман, А. Книш [8, с. 180-184], Т. Сус, О. Ємець, С. Мовчун, С. Онишко, О. Цюпа [9, с. 150-159], Т. Шабатура [10, с. 138-146], Р. Бойко, М. Куницька Ляш [11, с. 855-864] та ін.

В Україні здійснення експортної діяльності підприємств аграрного сектору економіки відбувається в умовах війни, це критично змінює механізми щодо організації та розвитку такої діяльності. Відповідно, наукові дослідження повинні стосуватися розроблення методичної бази, за якої реально досягнути високої ефективності в організації та розробленні таких механізмів.

Розвиток підприємств вітчизняного аграрного сектору потребує застосування нових механізмів, що включатимуть значно більшу кількість елементів, за якими можливо якісно підійти насамперед до проектування їх експортної діяльності. Таким чином механізми розвитку вітчизняного аграрного експорту в умовах викликів сучасності варто

розглядати з позиції використання нових підходів, які, з одного боку, враховують превоєнні тенденції розвитку аграрного сектору економіки, а з іншого, – здатні вирішувати складні завдання та забезпечувати досягнення очікуваних результатів у розвитку експортної діяльності.

Постановка завдання. Метою статті є наукове обґрунтування механізмів розвитку вітчизняного аграрного експорту в умовах викликів сучасності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ринок аграрної продукції займає особливе місце в структурі економіки України, є одним із показників ефективності формування експортного потенціалу агровиробників. Дотепер залишаються невирішеними завдання, пов'язані зі створенням таких умов розвитку вітчизняного аграрного експорту, які б забезпечили задоволення інтересів аграрних підприємств на світовому продовольчому ринку. Обсяги вітчизняного аграрного експорту за останні роки постійно збільшуються, що свідчить про високий потенціал аграрних підприємств, але досі ще не досягнуто максимальних результатів. Дотепер у вітчизняній практиці підтримки аграрного експорту не створено мережі державних та професійних організацій, які б сприяли збалансуванню попиту та пропозиції на внутрішньому ринку агропродукції через відповідні механізми, які здатні гарантувати збут на конкурентній основі. Розвиток вітчизняного аграрного експорту стримується нерозвиненістю ринкової інфраструктури, неефективним державним регулюванням аграрного сектору та недостатньою

матеріально-технічною та інформаційною підтримкою.

На основі використання методу системного підходу встановлено наступні особливості та характеристики механізмів розвитку вітчизняного аграрного експорту в умовах викликів сучасності (табл. 1). Відомо, що аграрний експорт є категорією, яка стосується процесів формування та розвитку економічних відносин з приводу організації та купівлі-продажу аграрної продукції. Тут задіюються різні інституції, що забезпечують та регулюють виробництво аграрної продукції з прицілом на її експорт. Втім, пріоритетне значення відіграє держава, завдання якої стосуються формування законодавчої бази у відповідності до тенденцій на світовому продовольчому ринку, створення інфраструктури для забезпечення виробничих потреб аграріїв та надання іншої підтримки, що стимулює та покращує розвиток вітчизняного аграрного експорту.

Варто погодитися, що механізми розвитку аграрного експорту передбачають задоволення потреб виробників і споживачів, а роль держави стосується забезпечення узгодження комерційних зусиль суб'єктів ринку, спрямованих на виробництво та реалізацію конкурентоспроможної аграрної продукції з метою гарантування продовольчої безпеки та нарощування експортного потенціалу країни.

Таблиця 1

Теоретичні характеристики механізмів розвитку вітчизняного аграрного експорту в умовах викликів сучасності

Елементи розвитку	Характеристики
Розвиток кон'юнктури	Розвиток вітчизняного аграрного експорту значною мірою залежить від ринкової кон'юнктури, тоді як попит на світовому продовольчому ринку є нестабільним з економічної та соціальної точок зору
Ринкова інфраструктура	Існуюча система внутрішнього ринку не забезпечує просування аграрної продукції у спосіб, що відповідає інтересам усіх учасників світового продовольчого ринку
Державна регуляторна політика	Чинна нормативно-правова база, що регулює розвиток вітчизняного аграрного експорту, є фрагментарною та неповною, характеризується суперечливістю та недосконалістю
Розподіл продукції на ринку	Зовнішньоекономічні зв'язки мають стихійний характер через повільне формування схем розвитку вітчизняного аграрного експорту
Конкуренція	Всі типи конкуренції (досконала конкуренція, монополістична конкуренція, олігополістична конкуренція та чиста монополістична конкуренція) можуть діяти на світовому продовольчому ринку одночасно
Учасники ринку	Вітчизняні експортери аграрної продукції перенаправляють її для подальшої переробки, перепродажу чи споживання у відповідності до існуючих правил та положень на світовому продовольчому ринку
Інформаційно-аналітична підтримка	Вітчизняні експортери аграрної продукції потребують достовірної та своєчасної інформації про кон'юнктуру ринку, нові технології виробництва та канали збуту
Властивості аграрної продукції	Високосумісність, унікальність та необхідність широкого асортименту для задоволення первинних та інших потреб учасників світового продовольчого ринку
Види ризиків	Внутрішні та зовнішні ризики, пов'язані з експортною діяльністю вітчизняних аграрних підприємств, потребують державного контролю та моніторингу з врахуванням особливостей розвитку світового продовольчого ринку

Внутрішній ринок України є досить імпортозалежним і за багатьма видами продукції в нашій країні не налагоджене їхнє виробництво і це змушує витратити вітчизняні ресурси на відповідний імпорт. В аграрному секторі економіки такий стан порівняно з іншими секторами не є критичним, адже вітчизняний агропромисловий комплекс має достатнє сировинне забезпечення, що дозволяє утримувати належний рівень виробничої активності. Виходячи з орієнтирів експортної діяльності, вітчизняні аграрні підприємства потребують реформування, а особливо в контексті створення повноцінного виробничого ланцюга, за рахунок чого можливо експортувати готову продукцію, а не сировинні товари чи напівфабрикати, як це сьогодні спостерігається. Таким чином механізм розвитку вітчизняного аграрного експорту доречно розробляти у контексті налагодження експортної діяльності з високим рівнем доданої вартості та утримання достатнього рівня економічної безпеки внутрішнього ринку, попереджаючи збільшення рівня його імпортозалежності. Очевидно, що такі процеси повинні бути чітко врегульовані та спроектовані, причому варто орієнтуватися не на короткостроковий період, передбачати більший часовий проміжок очікуваних змін та досягнення цільових орієнтирів.

Звернемо увагу: інфраструктура аграрного ринку України характеризується тим, що в більшості випадків сільськогосподарські виробники не займаються заготівлею та переробкою, а продають аграрну продукцію посередникам. Відповідно, посередники диктують аграріям умови збуту продукції і переважно встановлюють ціни, тому часто недоотримується частина валютного виторгу. Очевидно, що окреслені аспекти розвитку вітчизняного аграрного експорту повинні враховуватися при розробленні та реалізації механізмів, орієнтуючись на інтереси як держави, так і суб'єктів бізнесу. Отже, важливе значення у механізмах розвитку вітчизняного аграрного експорту мають суб'єктний склад та їх цільові орієнтири.

На аграрному товарному ринку діє велика кількість суб'єктів, які пропонується згрупувати відповідно до їх економічних інтересів та специфіки їхньої експортної діяльності. Група аграріїв, задіяних у виробництві, зберіганні, переробці та подальшому експорті аграрної продукції, формує виробничу підсистему інфраструктури аграрного ринку. Ці аграрії є основними виробниками та постачальниками на зовнішній ринок аграрної продукції і гарантують забезпечення іноземним посередникам законтрактованої продукції, а також світовій спільноті постачання продовольства.

Аграрних виробників слід диференціювати за типом ринку, на якому вони працюють. Основною характеристикою учасників біржового ринку є те, що більшість із них займаються оптовою торгівлею аграрної продукції. Відповідно, такі світові ринки можна поділити на споживчі, виробничі та змішані.

Учасники позабіржових аграрних ринків обмінюються матеріальними благами в різних сферах товарного виробництва для кінцевого особистого споживання товарів і послуг. Це ринок індивідуальних

покупців, і позабіржовий ринок можна описати як обмін товарами (бартерний рух), платну переробку (оплата за сировину, що входить до складу продукту) та продаж первинної продукції іноземним посередникам, що займаються подальшим її перенаправленням і переробкою.

Варто відзначити, що такі типи суб'єктів прийнято розглядати як елементи організаційно-економічної підсистеми інфраструктури аграрного експорту. Споживачами на світових продовольчих ринках є: промислові підприємства, які використовують аграрну продукцію у виробничому процесі та здійснюють її подальшу переробку; державні організації, які закуповують аграрну продукцію для потреб охорони здоров'я, навчальних закладів, збройних сил, національного резерву та інших державних установ; оптові та роздрібні компанії, які закуповують аграрну продукцію для реалізації кінцевим споживачам. Саме рівень платоспроможності цих суб'єктів визначає формування попиту і пропозиції на світовому продовольчому ринку та складових споживчої підсистеми інфраструктури аграрного експорту.

Відомо, що посередник є окремим суб'єктом в інституціях, які складають інфраструктуру аграрного експорту. Зазвичай це компанії, які експортують аграрну продукцію від імені аграрних підприємств або шукають зовнішні ринки збуту. Загалом важливими посередницькими інституціями на світовому продовольчому ринку є товарні біржі, біржові посередники, логістичні компанії, торгові агенти, консигнаційні дилери та оптовики.

Безперечно, оптовики відіграють вирішальну роль у поширенні цінової інформації, у системі аграрного експорту є сполучною ланкою між виробниками та споживачами і забезпечують відповідність між попитом та пропозицією. На світовому продовольчому ринку прийнято, що оптовики не експортують продукцію широкому загалу, але традиційно постачають її роздрібним торговцям та іншим зацікавленим сторонам.

Загалом посередники відіграють важливу роль у формуванні вартості аграрної продукції. Зокрема, чим більша частка посередників на ринку, тим нижча закупівельна ціна для виробників. Так, не маючи достовірної інформації про кон'юнктуру національного та світового ринків, експортери часто змушені продавати свою продукцію за заниженими цінами добре поінформованим посередникам. Відсутність актуальної інформації про зміну світової ринкової кон'юнктури ставить вітчизняних аграрних експортерів під загрозу втрати значної частини доходу або взагалі нездатності продати свою продукцію. Тому доцільно розглядати сукупність видів експортної діяльності посередників та їх взаємовідносини з учасниками ринку як посередницьку підсистему інфраструктури світового продовольчого ринку.

Ефективне функціонування світового продовольчого ринку неможливе без належного розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення. Система інформаційного забезпечення експортної діяльності вітчизняних аграріїв перебуває на стадії становлення.

Створюється мережа консалтингових та дорадчих компаній, частково інформаційну підтримку надають органи державної та місцевої влади, засоби масової інформації та інтернет-ресурси. Завдяки інформаційно-аналітичному забезпеченню вітчизняні експортери можуть отримати інформацію про ціни на аграрну продукцію в цілому як по Україні, в розрізі регіонів та товарних позицій, так і на світовому продовольчому ринку.

Важливим фактором розвитку інфраструктури аграрного ринку є наявність фінансово-кредитних установ (банки, страхові компанії, кооперативні банки, кредитні установи, агропромислові фінансові групи, з якими аграрні підприємства мають ділові відносини при зберіганні грошових коштів, фінансуванні експортних операцій, страхуванні зовнішньоторговельних ризиків та отриманні довгострокових грошових кредитів). Ці установи формують фінансово-кредитну підсистему інфраструктури аграрного ринку, оскільки зміни кредитних ставок та зменшення (або збільшення) доступу до фінансування впливають на економічне становище учасників аграрного ринку та їх можливості здійснювати експортні операції.

Розвиток вітчизняного аграрного експорту забезпечується наявністю державних органів регулювання (законодавчі органи, податкова та митна служби тощо) та низки заходів нормативно-правового забезпечення. Той факт, що розвиток експортної діяльності вітчизняних аграріїв не має стихійного та системного характеру, пов'язаний із появою необхідності більш активного втручання державних органів у процес активізації експортних операцій шляхом здійснення прямого та опосередкованого регуляторного впливу. Відповідно, зладжена робота Міністерства аграрної політики та продовольства України, Національної асоціації сільськогосподарських дорадчих служб України, галузевих інститутів Національної академії аграрних наук України та професійних і галузевих об'єднань в аграрній сфері є одним із інструментів забезпечення розвитку вітчизняного аграрного експорту і виконує функцію національної регуляторної підсистеми налагодження і розширення зовнішньоторговельних відносин.

Гарантування експорту продукції від виробників до споживачів та створення належних умов для формування ланцюгів її просування залежить від злагодженості функціонування вищезазначених інфраструктурних підсистем. Розвиток та вдосконалення інфраструктури аграрного ринку на національному рівні відповідно до запропонованої структури може дозволити створити стабільні умови для постачання ресурсів аграрним підприємствам та експорту їх продукції, що є основою для підвищення ефективності та конкурентоспроможності аграрного сектору національної економіки.

Успішний розвиток вітчизняного аграрного експорту потребує подальшого розвитку інформаційно-маркетингових послуг та створення розгалуженої мережі оптових платформ аграрної продукції. Прискорення розвитку ринкової інфраструктури та посилення конкуренції в секторі аграрного

експорту дозволить сільгоспвиробникам обирати такі канали експорту, які дадуть змогу досягти найвищої ефективності, максимізувати прибутки та створять умови для стимулювання інвестиційної та техніко-технологічної активності. Відтак прогресивний розвиток вітчизняного аграрного експорту можливий лише за умови, що всі інфраструктурні складові взаємодіють, доповнюють одна одну та мають власну функціональну спрямованість.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Враховуючи динамічність світового продовольчого ринку та технологічну складову торговельних відносин, розвиток вітчизняного аграрного експорту вимагає враховувати численну кількість обставин, причому до них необхідно адаптуватися та віднаходити оптимальні способи адаптації. За таких обставин механізми розвитку вітчизняного аграрного експорту в умовах викликів сучасності слід сприймати як сукупність елементів, через які можливо розробити та реалізувати управлінські рішення у відповідності до ринкових тенденцій, технологічних проривів та іншого, що чинить вплив на результати експортної діяльності. Безперечно, вагоме місце належить державі, яка здійснює регулювання аграрного експорту, інфраструктурне забезпечення експортної діяльності та інше, за рахунок чого вітчизняні експортери аграрної продукції стають учасниками світового продовольчого ринку.

Якщо окреслювати перспективи подальших досліджень, то варто сконцентруватися на розробленні інструментарію, що передбачатиме як удосконалення системи державного регулювання експортної діяльності аграрних підприємств, так і забезпечення вітчизняних аграріїв необхідними ресурсами для вирощування, переробки та експорту конкурентоспроможної продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безп'ята І. Зовнішньоекономічна діяльність аграрного сектора – джерело надходження іноземних інвестицій. *Економічний дискурс*. 2016. Вип. 3. С. 16-25.
2. Брояка А. А. Адаптація зовнішньоторговельної діяльності аграрних підприємств до сучасних економічних умов. *Економіка, фінанси, право*. 2016. № 4/2. С. 14-20.
3. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Юрків Н. Я. Інституційне забезпечення розширення фінансових можливостей підприємств промисловості та АПК на регіональному рівні. *Фінанси України*. 2012. № 3. С. 90-101.
4. Гречко А. В. Імплементція зарубіжного досвіду стратегічного управління на вітчизняних підприємствах аграрного сектору. *Економічний вісник НТУУ "Київський політехнічний інститут"*. 2021. № 19. С. 146-155.
5. Кицюк І. В., Фіщук І. О. Забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектору України в умовах поглиблення європейської інтеграції. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 18. С. 41-45.

6. Пітель Н. Я. Проблеми розвитку експортоорієнтованої діяльності аграрної сфери економіки України. *Агросвіт*. 2019. № 16. С. 25-34.

7. Прошчалікіна А. М., Петренко Т. С. Місце України на світовому ринку продукції АПК. *Агросвіт*. 2018. № 11. С. 22-26.

8. Рахман М. С., Книш А. С. Аналіз тенденцій розвитку експортно-імпортних операцій сільськогосподарської продукції України. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 45. С. 180-184.

9. Сус Т., Ємець О., Мовчун С., Онишко С., Цюпа О. Формування стратегії інноваційного розвитку аграрного сектора та фінансування її реалізації. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. № 6(47). С. 150-159.

10. Шабатура Т. Розвиток експортного потенціалу аграрного сектору національної економіки в умовах економічної глобалізації. *Економічний вісник Причорномор'я*. 2021. № 1. С. 138-146.

11. Lupak R., Boiko R., Kunytska-Iliash M., Vasylytsiv T. State Management of Import Dependency and State's Economic Security Ensuring: New Approaches to Evaluating and Strategizing. *Accounting*. 2021. Vol. 7. Issue 4. P. 855-864.

REFERENCES

1. Bezp'iata I. (2016), Zovnishn'-oekonomichna diial'nist' ahrarnoho sektora – dzherelo nadkhodzhenia inozemnykh investysij, *Ekonomichnyj dyskurs*, vyp. 3, s. 16-25.

2. Broiaka, A. A. (2016), Adaptatsiia zovnishn'otorhovel'noi diial'nosti ahrarnykh pidpriemstv do suchasnykh ekonomichnykh umov, *Ekonomika, finansy, pravo*, № 4/2, s. 14-20.

3. Vasylytsiv, T. H. Lupak, R. L. and Yurkiv, N. Ya. (2012), Instytutsijne zabezpechennia rozshyrennia finansovykh mozhlyvostej pidpriemstv promyslovosti ta APK na rehional'nomu rivni, *Finansy Ukrainy*, № 3, s. 90-101.

4. Hrechko, A. V. (2021), Implementatsiia zarubizhnogo dosvidu stratehichnoho upravlinnia na vitchyznianykh pidpriemstvakh ahrarnoho sektoru, *Ekonomichnyj visnyk NTUU "Kyivs'kyj politekhnichnyj instytut"*, № 19, s. 146-155.

5. Kytsiuk, I. V. and Fischuk, I. O. (2017), Zabezpechennia konkurentospromozhnosti ahrarnoho sektoru Ukrainy v umovakh pohlyblennia ievropejs'koi intehtratsii, *Prychornomors'ki ekonomichni studii*, vyp. 18, s. 41-45.

6. Pitel', N. Ya. (2019), Problemy rozvytku eksportooriientovanoi diial'nosti ahrarnoi sfery ekonomiky Ukrainy, *Ahrosvit*, № 16, s. 25-34.

7. Proshchalykina, A. M. and Petrenko, T. S. (2018), Mistse Ukrainy na svitovomu rynku produktsii APK, *Ahrosvit*, № 11, s. 22-26.

8. Rakhman, M. S. and Knysh, A. S. (2019), Analiz tendentsij rozvytku eksportno-impornykh operatsij sil'skohospodars'koi produktsii Ukrainy, *Prychornomors'ki ekonomichni studii*, vyp. 45, s. 180-184.

9. Sus T., Yemets' O., Movchun S., Onyshko S., Tsiupa O. (2022), Formuvannia stratehii innovatsijnoho rozvytku ahrarnoho sektora ta finansuvannia ii realizatsii, *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, № 6(47), s. 150-159.

10. Shabatura T. (2021), Rozvytok eksportnoho potentsialu ahrarnoho sektoru natsional'noi ekonomiky v umovakh ekonomichnoi hlobalizatsii, *Ekonomichnyj visnyk Prychornomor'ia*, № 1, s. 138-146.

11. Lupak R., Boiko R., Kunytska-Iliash M. and Vasylytsiv T. (2021), State Management of Import Dependency and State's Economic Security Ensuring: New Approaches to Evaluating and Strategizing, *Accounting*, Vol. 7. Issue 4, p. 855-864.

Стаття надійшла до редакції 24 грудня 2023 року